

Захист прав українського народу в парламентській діяльності Кирила Трильовського

У статті досліджено парламентську діяльність Кирила Трильовського в якості посла австро-угорського парламенту та Галицького крайового сейму. Проаналізовано зміст промов діяча у стінах парламенту, зокрема в контексті захисту прав і свобод українського народу. Висвітлено участь парламентарія у суспільно-політичному житті краю на початку ХХ ст.

Ключові слова: австро-угорський парламент, Галицький крайовий сейм, Кирило Трильовський, парламентська діяльність, парламентська промова.

Т.В. Гуменюк
аспірант,

Університет економіки та права «КРОК»

Защита прав украинского народа в парламентской деятельности Кирилла Трилевского

В статье исследуется парламентская деятельность Кирилла Трилевского в должности посла австро-венгерского парламента и Галицкого краевого сейма. Проанализировано содержание выступлений К. Трилевского на заседаниях парламента, в частности в контексте защиты прав и свобод украинского народа. Освещено участие парламентария в общественно-политической жизни края начала ХХ века.

Ключевые слова: австро-венгерский парламента, Галицкий крайовой сейм, Кирилл Трилевский, парламентская деятельность, парламентская речь.

T. Gumenyuk
post-graduate student
«KROK» University

Protection of the rights of the ukrainian people in the parliamentary activity of Kiril Trylovsky

The article deals with the parliamentary activities of Kirill Trilovskiy as Ambassador of the Austro-Hungarian Parliament and the Galician Region Sejm. It was analyzed the content of Kirill Trilovskiy speeches during parliamentary session, in particular in the context of protecting the rights and freedoms of the Ukrainian people. The participation of parliamentarians in the social and political life of the region in the early twentieth century was highlighted.

Key words: Austro-Hungarian parliament, Galician regional council, Kirill Trilovsky, parliamentary activity, parliamentary speech.

Постановка проблеми

На сучасному етапі розвитку держави і права постає можливість звернутися до вивчення діяльності осіб, які були сподвижниками розвитку української державності, всю свою діяльність спрямовували на захист прав та інтересів рідного народу. Важливим завданням у даному контексті є дослідження не лише життєвого шляху персоналій, а й змісту їх професійної практики та її впливу на державотворчі процеси. З огляду на це, вивчення і засвоєння досвіду парламентської діяльності К. Трильовського видається винятково актуальним для усвідомлення особливостей державотворчих процесів минулого і встановлення їх впливу на розвиток сучасної української державності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Даній проблемі присвячували багато уваги низка відомих учених, з-поміж яких: Т. Андрусак, С. Баран, А. Бойчук, Л. Бойчук, І. Головацький, В. Кульчицький, В. Костицький, М. Петрів, О. Святоцький та інші. Науковці ґрунтовно досліджували суспільно-політичну та правову діяльність К. Трильовського. Проте його правозахисна практика, зокрема в контексті парламентської діяльності, потребують, на наш погляд, глибокого аналізу.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

На сьогоднішній день у вітчизняній історіографії недостатньо уваги приділяється ролі й значенню персоналій у розбудові української державності, професійна діяльність яких значною мірою впливала на становлення вітчизняної державності та права. До таких осіб належить видатний український адвокат і громадсько-політичний діяч К. Трильовський.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення особливостей захисту прав українського народу в парламентській діяльності Кирила Трильовського.

Виклад основного матеріалу

Парламентська діяльність К. Трильовського починається з 1907 року, тобто з моменту обрання його послом до Палати Послів Державної Ради у Відні. Завдяки своїй право-просвітницькій та громадській активності діяч завоював довіру більшості виборців, а з-поміж усіх депутатів парламенту здобув надзвичайно велику підтримку населення (44 тисячі голосів, перемігши у двох виборчих округах) [5, с. 1].

Ще з початку своєї парламентської діяльності К. Трильовський особливо гостро починає відстоювати права українського населення. Зокрема, він викриває зловживання Галицької крайової адміністрації. Потрібно зазначити, що до цієї проблеми адвокат звертався за кожної слушної нагоди. Як стверджував діяч, «...ставши послом до віденського парламенту в 1907 році, вносив багато інтерпеляцій і довів до того, що у моїм виборчій окрузі Коломия-Косів жандарми боялися злочинно поводитися з арештованими селянами» [9, с. 75]. Зауважимо, що знущання над арештованими набули тоді масового явища.

Показовим є виступ К. Трильовського 22 липня 1907 р., де під час дебатів з приводу бюджетних питань він виголошує викривальну промову, згодом опубліковану під заголовком «Проч із шляхтою! Проч із єї посіпаками!» [6], де викриваються зловживання з боку польської панівної верхівки в Галичині по відношенню до українських селян, її протизаконні дії під час виборів та зловживання в галицьких судах при розгляді справ за участю українців. Цю промову його помічник Іван Чупрей переклав українською мовою та видав окремою брошурою під однойменною назвою. Промова мала і європейський резонанс – лауреат Нобелівської премії, норвезький письменник і захисник українців перед європейським суспільством Б'єрнстєрне Б'єрсон у листі до Кирила Трильовського, подякувавши за знамениту промову, зазначив, що досі нічого ліпшого не читав про польсько-українські взаємини в Галичині [7, с. 433-434].

Промова цікава як з огляду на ті численні факти грубих порушень, особливо під час виборів, що мали місце в Галичині, так і як приклад безкомпромісної боротьби законними методами, яку проводив політик у Австрійському парламенті. Як зазначив з цього приводу діяч: «В тій промові я старався здемаскувати польсько-шляхетську кліку, що панувала в Галичині, та її слуг, польських бюрократів, передовсім суддів і прокурорів. З історії наводив факти знущань польських дідичів над українськими селянами... Я мусів наглядно показати, як виглядає на практиці галицько-польське судівництво, зокрема в політичних справах» [9, с. 183-184].

Оскільки всі ключові посади мали саме поляки, то вони зосередили у своїх руках усю повноту влади в краї. Це призвело до відкритої дискримінаційної політики проти українського народу. В зв'язку з цим К. Трильовський наводив конкретні приклади порушень законодавства президентом Вищого крайового суду Галичини Тхуржницьким, президентом Карного суду в Львові Пшилуським; зловживання польських послів у Галицькому сеймі; факти, які свідчили про несправедливість рішень польських суддів [3, с. 167].

Зауважимо, що проблеми захисту прав українського народу К. Трильовський вважав основною ідеєю своєї депутатської діяльності, тому цілком аргументованим видається надати цьому питанню міжнародної ваги. Так, 1908 року з ініціативи К. Трильовського та Т. Масарика у Празі організовано масштабне віче, де було повідомлено чеській громадськості про тотальні переслідування українського народу представниками польської адміністрації краю [2, с. 30]. У своїх промовах К. Трильовський переконливо стверджував, що і в подальшому буде ініціювати подібні заходи по всіх краях Австрії та всієї Європи [1, с. 128]. З цією метою він й надалі активно використовував парламентську трибуну, а його промови викликали широкий суспільний резонанс.

Сучасний дослідник М. Петрів встановив, що за першу каденцію (1907-1911)

К. Трильовський виголосив 11 великих промов, кожна з яких тривала 2-4 год., а під час «обструкції» українськими депутатами виголосив 10-годинну промову, торкаючись найрізноманітніших форм порушення чинного законодавства, законних прав та інтересів громадян крайовими й місцевими органами влади [7, с. 433-434]. Крім того, за цей самий період депутат вніс майже тисячу депутатських запитів щодо правових проблем: покриття державою шкоди, завданої повинню; право на володіння та користування зброєю пастухами для охорони свійських тварин; обов'язковість використання в судах української мови при написанні протоколів і актів обвинувачення; встановлення чіткого переліку предметів, які не можуть бути забрані у випадку стягнення податків (що не забирали в селянина «останньої одежини»); право українських військовослужбовців відзначати українські свята тощо. З метою захисту прав селян як депутат, використовував усі можливості, зокрема очолив (13.06.1909) делегацію з 23-ох селян до намісника Галичини Бобжинського з вимогою дотримання їх сервітутних прав для випасу худоби в камеральних лісах. У вересні 1908 р. у складі парламентської делегації Кирило Трильовський брав участь у роботі міжнародної парламентської конференції в Берліні. В цей самий період виступив на чисельних (понад 100) зборах та вічах у повітах [7, с. 433-434].

Суспільно-політична ситуація в імперії зумовила видання Францом-Йосифом наприкінці березня 1911 р. рескрипту про розпуск палати послів. Нові парламентські вибори були призначені на 19 червня того ж року.

У липні 1911 р. у ході виборів до Державної ради К. Трильовський знову був обраний депутатом. Загалом у результаті виборів представники радикальної партії отримали п'ять мандатів: Л. Бачинський, П. Лаврук, М. Лагодинський, В. Стефаник і К. Трильовський. Після виборів К. Трильовський став членом Радикального клубу. Відомий громадський діяч М. Лагодинський пропонував йому очолити цей клуб,

проте політик відмовився через проблеми зі здоров'ям [3, с. 167]. Цього ж місяця у Відні відбулася спільна нарада новообраних депутатів, присвячена питанню парламентської організації. Планувалося створити єдине українське представництво в Державній раді.

Значну увагу в цей період політик приділяв боротьбі за дотримання виборчого законодавства. Мова йде насамперед про виборчі фальсифікації до парламенту, Галицького сейму і громадських рад. У парламенті 29 червня 1911 р. він виступив із закликом неухильно дотримуватися виборчого законодавства, оскільки зловживання в цій сфері можуть привести до збройних конфліктів. У промові «Про кроваві вибори в Дрогобичі», яка стала дебютною у другій депутатській каденції, парламентар розкрив численні фальсифікації виборів та повідомив про використання проти мирного населення зброї.

Детально аналізуючи даний факт К. Трильовський заявляв, що у правовій державі, яка керується конституцією, подібні випадки з боку уряду є неприйнятними. Це зумовило подання до парламенту спеціальної петиції про розслідування даного злочину та відповідного покарання винних. Активна громадянська позиція парламентарія сприяла тому, що лише впродовж 1911 р. ним подано більш як 60 запитів стосовно порушення чинного законодавства у виборах до Державної Ради.

Знаменним став виступ К. Трильовського 28 березня 1912 р. під час обструкції українськими депутатами роботи Віденського парламенту з метою отримання від уряду дозволу на відкриття українського університету в Львові. Як згадував парламентарій: «Та що то говорити про боротьбу за наш університет, коли українці мусіли боротися навіть за гімназії!» [9, с. 148]. Характерно, що замість обговорення цього питання депутати поставили на порядок денний законопроект про будівництво каналів, що політик вважав яскравим виявом політики дискримінації українського народу тогочасним урядом. Спо-

чатку передбачалося будівництво каналів у західній (польській) частині провінції і лише згодом, після 1923 р. – у східній. Як аргументовано вважає Л. Бойчук, існували актуальні потреби, на задоволення яких можна було спрямувати виділені кошти, в тому числі й відкриття університету в Львові [3, с. 169].

Улітку 1913 р. було оголошено чергові вибори до Галицького крайового сейму. Ще 22 травня цього ж року з'явилася відповідна виборча відозва, адресована членам і прихильникам УРП, підписана М. Лагодинським, головою партії і секретарем М. Балицьким. Вибори до Галицького крайового сейму відбулися 30 червня 1913 р. З цього моменту К. Трильовський був обраний послом Галицького крайового сейму. В Галицькому сеймі він увійшов до складу «Українського соймового клубу», який очолював К. Левицький [10, с. 77].

Сеймова діяльність політика характеризується різноплановими виступами з парламентської трибуни, запитами, поданими до тогочасних державних установ. Паралельно з цим він брав активну участь у зборах, вічах і мітингах. Його діяльність спрямовувалася на захист прав українського населення у протиборстві з утисками тогочасної польської адміністрації.

Висновки

Кирило Трильовський є знаковою постаттю українського державотворення другої половини XIX – початку XX століття. Виражаючи інтереси населення у парламенті він боровся проти порушення вимог законодавства представниками місцевої адміністрації стосовно простого населення західноукраїнських земель, на що першочергово звертав увагу суспільства. Поєднання адвокатської практики і парламентської діяльності дало йому змогу широко відстоювати права не тільки галичан, але й представників інших народів та національностей у протистоянні з тогочасною владою.

Література

1. Андрусяк Т. Правові погляди Кирила Трильовського / Т. Андрусяк // Вісник Львівського університету. Серія: Юридична. – 2000. – Вип. 35. – С. 121-130.
2. Бойчук А. Політико-правові погляди Кирила Трильовського / А. Бойчук // Вісник Одеського національного університету. Правознавство. – Одеса, 2009. – Т. 14. – Вип. 9. – С. 29-36.
3. Бойчук Л. Парламентська діяльність Кирила Трильовського (1907–1918 рр.) // Вісник Прикарпатського університету. – Історія. – 2012. – Вип. 22. – С. 166-172.
4. Гловацький І. Ю. Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921–1939 рр.) / І. Ю. Гловацький. – Львів : Тріада плюс, 2003. – 348 с.
5. Громадський голос. – 21 травня 1907 р. – С. 1.
6. З діяльності д-ра Кирила Трильовського jako посла до Ради Державної. Накладом І. Чупрея. Друковано в друкарні Михайла Білоуса в Коломиї. – Коломия, 1911. – 12 с. – Передрук: Упорядник І. Монолатій. – Коломия, 1993. – 15 с.
7. Петрів М. Й. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурноосвітні діячі кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. – Кн. 1. – Київ: Вид-во «ЮСТІНІАН», 2014. – 544 с.
8. Спомини др. Кирила Трильовського «До Львова» // Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. – Т. 1. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – С. 497-500.
9. Трильовський К. З мого життя. – Київ-Едмонтон-Торонто. – Ви-во «ТАКСОН», 1999. – 278 с.
10. Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в українській радикальній партії на початку ХХ ст. // Галичина. Науковий і культурно-просвітній красназничий часопис. До 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. – 2014. – Ч. 25–26. – С. 72-87.